

Қазақстан Республикасы Заң шығару Институтының Жаршысы

**№ 1-2 (29-30)
2013**

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
<http://www.izrk.kz> сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертацияларының негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
Б.М. Бишманов
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Д. Досмырза
А.Д. Жүсіпов
Т.Е. Қаудыров
В.Т. Қоныс
Ж.О. Құлжабаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
Ә.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
А.М. Сәрсенов
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапақ

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлік
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор к., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасы Әділет министрі Б.М. Имашевтың Қазақстан Республикасы Премьер-Министрі С.Н. Ахметовтың қатысуымен өткізілген Министрліктің кеңейтілген алқа отырысындағы сөйлеген сөзі, Астана қ., 2013 жылғы 11 ақпан	9
«Қазақстан – 2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты»	16
А.А. СМАҒҰЛОВ Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы аясындағы елдің саяси және құқықтық жүйесін дамытудың негізгі бағыттары	16
Р.Т. НҰРТАЕВ Әділеттілік қағидатын сақтау кепілдігін нығайту мақсатында құқықтық мониторинг институтын жетілдіру және дамыту тапсырмаларын шешудегі Қазақстан Республикасы Президенті – Ұлт Көшбасшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан – 2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында айтылған идеяларды жүзеге асырудың өзекті мәселелері туралы.....	21
Конституциялық және әкімшілік құқық	33
М.Т. БАЙМАХАНОВ Қазақстандағы мемлекеттік қызмет көрсету институты және оның құқықтық жанамалығы.....	33
С.Ф. БЫЧКОВА Қазақстан Республикасында конституциялық қадағалауды заңнамалық реттеудің кейбір проблемалары туралы	39
Д. ДОСМЫРЗА Мемлекеттік басқару процесіндегі кедендік әкімшілік жүргізу жүйесі	45
С.С. ШЕШЕНБАЕВА Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекс (жаңа редакциясы) нысанасының көлемі және әкімшілік заңнаманы реформалаудың түп мәтінінде «лауазымды тұлға» ұғымы.....	51
М.Т. ҒАБДУӘЛИЕВ Жергілікті өзін-өзі басқарудағы көкейтесті мәселелер (ой-пікірлер).....	55
Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы	62
Е.Н. НҰРҒАЛИЕВА Қазақстан Республикасы Еңбек кодексі нормаларын қолданудың тәжірибелік мәселелері	62

С.К. ЫДЫРЫШЕВА, А.В. ТРИНКОЛЕНКО	
Ноу-хауды беру келісім шарты өнеркәсіптік меншік объектілеріне құқықтарды басқа тұлғаларға беру шартының түрі ретінде	66
«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне меншік құқығын қорғауды, шарттық міндеттемелерді қорғауға кепілдік беруді күшейту мен оларды бұзғаны үшін жауапкершілікті қатаңдату мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы бойынша Қазақстан Республикасы Каспий қоғамдық университетінің ұсыныстары	70
С.Б. АҚАТОВА	
Соттарда меншік құқығын қорғау ісі бойынша туындайтын кейбір мәселелер туралы	78
Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу	83
С.М. РАХМЕТОВ	
Қылмыстық кодекстің коммерциялық сатып алуға не сыбайлас жемқорлық қылмысқа арандату үшін жауаптылық туралы нормаларын жетілдіру проблемалары (ҚК 349 бабы)	83
Н.А. САРТАЕВА	
Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі: уақыт призmasıмен қарағанда (1997-2003 жж.)	89
Т.Ә. СЕРІКБАЕВ	
Баланы қорғау және қылмыстық заңнаманы дамыту	94
М.Н. БАРАНОВ, А.Е. ЖҰМЖАЕВА	
Пробациялық қызметте электрондық аңду құрал-жабдықтарын қолданудағы шетелдік тәжірибе	98
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану	102
М.А. СӨРСЕМБАЕВ	
КО (БЭК) құқығының, ДСҰ құқығы мен Қазақстанның құқық жүйесінің заңдық мазмұны және оларды біріздендіру проблемалары	102
Ж.И. ИБРАГИМОВ	
Еуразиялық экономикалық одақтың құрылуының құқықтық мәселелері.....	111
Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен	118
Н.М. ПРИМАШЕВ	
Азаматтық авиация саласының техникалық терминдері мен нормаларын аударудың кейбір аспектілері	118
М.Ә. АЙЫМБЕТОВ	
Заң терминдерінің түпмәтіндік қолданысы	124
Ж.М. ТҰРАРОВА	
Азаматтық кодекстің стильдік мәселелері	127
Шетелдік тәжірибе	131
З.С. БАЙНИЯЗОВА (Саратов қ.)	
Құқықтық жүйе Ресейдегі азаматтық қоғамның қалыптасуы мен дамуының заңды өлшемшарты ретінде	131
Б.Б. СУДАВИЧИУС (Вильнюс қ.)	
Литва Республикасында қаржы рыногын қадағалау жүйесі	135
Е.Б. ВАЙТЕКЕНЕ (Вильнюс қ.)	
Литва Республикасында азаматтықты құқықтық реттеудің конституциялық негіздері	141
А.В. СКРЫПНИКОВ (Мәскеу қ.), А.П. ДОЛГОВ (Пенза қ.), К.А. ДОЛГОВ (Мәскеу қ.)	
Қазіргі заманғы Ресейдегі білім беру бастамалары	148
О.В. МУЗА (Киев қ.)	
Украинада әкімшілік іс жүргізу доктринасының қалыптасуы	158
И.А. ГУМЕНЮК (Киев қ.)	
Украина заң ғылымында «мемлекеттің әлеуметтік міндеттемелері» ұғымының мазмұны	164
С.А. БОГОЛЮБОВ (Мәскеу қ.)	
Қазақстанның, Ресейдің және Беларусьтің экологиялық-құқықтық басымдықтары	168

Б.Б. САМАРХОДЖАЕВ, М.А. АХАДОВА (Ташкент қ.)	
Инвестициялық құқықтық қатынастар және инвестициялық қызмет ұғымы	176
О.О. ЖУРАВЛЕВА (Мәскеу қ.)	
Ресей Федерациясында мемлекеттік емес зейнетақымен қамсыздандыруды салықтық-құқықтық ынталандыру проблемалары	182
А.В. ШМОНИН, О.И. СЕМЫКИНА (Мәскеу қ.)	
Ресейдегі экономикалық бағыттағы қылмыстарға қарсы күрестің мән-жайы туралы мәселе	187
В.Л. КУДРЯВЦЕВ (Мәскеу қ.)	
РФ ҚК «Террористік акт» деген 205-бабының 1-тармағында көзделген қылмыстың объективтік жағы: теория және практика мәселелері	193
О.В. МАКАРОВА (Мәскеу қ.)	
Ресей қылмыстық сот ісін жүргізудегі сот төрелігін іске асырудың халықаралық стандарттарын жүзеге асыру туралы	202
С.В. ПРИЛУЦКИЙ (Киев қ.)	
Сот төрелігін іске асыруға халықтың тікелей қатысуы: Украинадағы заңнамалық реттеу проблемалары	211
Э.Л. СИДОРЕНКО (Мәскеу қ.)	
Қылмыстық құқықтағы «жәбірленуші» ұғымы мен оның белгілері туралы мәселе	218
Э. БЕСЕЛИЯ (Кутаиси қ.)	
Грузиядағы азаптауды және басқа да қатал, адамгершілікке жат немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінің алдын алудың тұжырымдамалық тәсілдері	224
М.Н. КОПЫЛОВ (Мәскеу қ.), НГУЕН КУАНГ ТЬЕН (Вьетнам)	
Экологиялық тұрғыда тұрақты қалалар туралы халықаралық құқықтағы әмбебаптылық пен өңірлілік (АСЕАН мысалында)	234
Л.Э. КАМЕНКОВА (Минск қ.)	
Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының Экономикалық Соты жанындағы Дауларды реттеу жөніндегі халықаралық орталық: шаруашылық жүргізу субъектілеріне арналған артықшылықтар	242
И.М. АЛИЕВ (Баку қ.)	
Қазіргі заманғы Әзербайжандағы діндарлық пен мемлекетті салыстыра қарау	247
Құқық қолдану тәжірибе	251
К.А. АРАЛБЕКОВА	
«Балаларың үшін алимент төле!»	251
Жас ғалым мінбері	253
Б.Н. КӨРПОВ	
XVIII – XIX ғасырлардағы либералды идеологиялық парадигманың қалыптасуы мен дамуы	253
А.Д. НАУРЫЗБАЕВ	
«Мүлік», «мүліктік құқық» түсінігі және олардың «меншік», «меншік құқығы» категорияларымен ара қатынасы	257
Г.Т. ҚАНАПЬЯНОВА	
Мемлекеттің мүліктік құқықтарын қорғаудың азаматтық-құқықтық тәсілдерінің жүйесі	265
Т.М. АЙТАНОВ	
Қазақстанның әлеуметтік жаңғырту жағдайындағы медиация институтының дамуы	269
Г.Х. ЮСУПОВА	
Қазақстан Республикасы Жоғары Сотының нормативтік сот тәжірибесі туралы	274
А.Т. ҚОНЫСБЕКОВА	
Адам саудасына қарсы тұрудың көкейкесті мәселелері	278
Д.Ж. СМАҒҰЛОВА	
Қылмыстық сот ісін жүргізу саласындағы халықаралық құқықтық ынтымақтастық	283
Н. ЕЛАМАНОВ	
«Экстремизм» және «терроризм» ұғымдарының арақатынасы	288
С.С. УМАРОВ	
Жоғарғы Соттың нормативтік қаулыларын қолдануда туындайтын кейбір мәселелер туралы	293

А.С. СЕЙЛХАНОВА	
Қазақстан Республикасындағы адам саудасымен күресудегі алдын-алу шараларын жетілдіру	298
Б.С. КҮЗЕМБАЕВА	
Трансұлттық ұйымдасқан қылмыстылық және оның Қазақстан Республикасындағы белгілері	302
А.М. КЕНЖАЛИЕВА	
Қылмыстық іс жүргізудегі тергеу қателіктерінің түсінігі	307
М.Ж. МЕЛДЕБАЙ	
Сотталғандардың жеке басы қауіпсіздігі мен ар-ождан бостандығын қамтамасыз ету	312
Е.К. ҚҰРМАНОВ	
Қылмыстылықтың алдын-алу жолдары	315
Т.Ж. СЫЗДЫҚОВ	
Қылмыстылықты жасыруға қарсы іс-әрекеттер шаралары	319
У.Б. БАЙМАХАНОВ	
Ақпараттық қауіпсіздік киберқылмысқа қарсы тұру құралы ретінде	323
А.А. МҰХАМАДИЕВ	
Қылмыстық құқықтағы адам өлтірудің субъективтік жағының саралау белгілері	326
Е.М. КҮЛБАЕВ	
Есірткі заттарды және психотроптық заттарды заңсыз дайындау, өңдеу, иемденіп алу, сақтау, тасымалдау, жөнелту немесе сату қылмысының қылмыстық-құқықтық аспектілері	330
О.Ж. ЖҮКЕНОВ	
Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік кодексі жобасының тұжырымдамасын бағалау	335
К. УМИРЗАХОВА	
Ұлттық және халықаралық корпоративтік құқықтың салыстырмалы сипаттамасы.....	338
Сын және библиография	342
РУМЕН СТЕФАНОВ	
«Еуропалық Одақтың сыртқы саясаты» атты В. Катранджиевтің кітабына (Болгария. София: Әскерлік баспасы, 2011) ой-пікір	342
Ақпараттық хабарламалар	346
2013 ж. 12 ақпанда өткен дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама	346
2013 ж. 13 ақпанда Қазан қ. (Ресей Федерациясы) өткен Бүкілресейлік ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама	348
2013 ж. 20 наурызда Астана қ. өткен «Қазақстан Республикасының жаңа қылмыстық заңнамасы: проблемалары, тенденциялары және жетілдіру жолдары» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама	350
2013 ж. 29 наурызда өткен дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама	352
2013 ж. 5 сәуірде Астана қ. өткен «Құқықтық нормалардың орыс және қазақ тілдеріндегі мәтіндерінің теңтүпнұсқалылығын қамтамасыз етудің кейбір мәселелері» атты дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама	354
Даналық ойлар	358
Мерейтой	359
З.ғ.д., профессор В.А. Кимнің 90 жасына орай	359
Қазақстан Республикасының Заң шығару институтына 20 жыл	362

**№ 1-2 (29-30)
2013**

Собственник и издатель:

ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года

Все материалы журнала
размещаются на сайте
<http://www.izrk.kz>

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:

Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчасвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:

Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
Б.М. Бишманов
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Д. Досмырза
А.Д. Жусупов
Т.Е. Каудыров
В.Т. Конусова
Ж.О. Кулжабаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нуртаев
С.М. Рахметов
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
А.М. Сарсенов
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:

Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru

**Вестник
Института
Законодательства
Республики Казахстан
научно-правовой журнал**

СОДЕРЖАНИЕ

Выступление Министра юстиции Республики Казахстан Имашева Б.М.
на расширенном заседании коллегии Министерства с участием Премьер-
Министра Республики Казахстан Ахметова С.Н. по итогам работы
органов юстиции за 2012 год г. Астана, 11 февраля 2013 года 9

*«Стратегия «Казахстан – 2050»: новый политический курс
состоявшегося государства» 16*

А.А. СМАГУЛОВ

Основные векторы развития политической и правовой системы страны
в свете Послания Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева
народу Казахстана 16
Р.Т. НУРТАЕВ

Об актуальных проблемах реализации идей, озвученных в Послании
Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Нурсултана
Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан – 2050»: новый
политический курс состоявшегося государства», в решении задачи
совершенствования и развития института правового мониторинга в целях
укрепления гарантий соблюдения принципа справедливости 21

Конституционное и административное право 33

М.Т. БАЙМАХАНОВ

Институт государственных услуг в Казахстане и его правовое
опосредование 33
С.Ф. БЫЧКОВА

О некоторых проблемах законодательного регулирования
конституционного надзора в Республике Казахстан 39
Д. ДОСМЫРЗА

Система таможенного администрирования в государственном
управленческом процессе 45
С.С. ШИШИМБАЕВА

Объем предмета Кодекса об административных правонарушениях (новая
редакция) и понятия «должностное лицо» в контексте реформирования
административного законодательства 51
М.Т. ГАБДУАЛИЕВ

Наш трудный путь к местному самоуправлению (размышления) 55

Гражданское и гражданско-процессуальное право 62

Е.Н. НУРГАЛИЕВА

Практические вопросы применения норм Трудового кодекса Республики
Казахстан 62

С.К. ИДРЫШЕВА, А.В. ТРИНКОЛЕНКО	
Договор о передаче ноу-хау как вид договора о передаче прав на объекты промышленной собственности.....	66
Предложения НИИ частного права Каспийского общественного университета по проекту Закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам усиления защиты права собственности, гарантирования защиты договорных обязательств и ужесточения ответственности за их нарушение»	70
С.Б. АКАТОВА	
О некоторых вопросах, возникающих в судах по делам о защите права собственности	78
Уголовное право и уголовный процесс	83
С.М. РАХМЕТОВ	
Проблемы совершенствования норм Уголовного кодекса об ответственности за провокацию коммерческого подкупа либо коррупционного преступления (ст. 349 УК)	83
Н.А. САРТАЕВА	
Уголовный кодекс Республики Казахстан: через призму времени (1997-2003 годы)	89
Т.А. СЕРИКБАЕВ	
Охрана детей и развитие уголовного законодательства	94
М.Н. БАРАНОВ, А.Е. ЖУМЖАЕВА	
Зарубежный опыт применения электронных средств слежения в деятельности службы пробации	98
Международное право и сравнительное правоведение	102
М.А. САРСЕМБАЕВ	
Юридическое содержание права ТС (ЕЭП), права ВТО и правовой системы Казахстана и проблемы их унификации	102
Ж.И. ИБРАГИМОВ	
Правовые проблемы создания Евразийского экономического союза	111
Из практики законодательства на государственном языке	118
Н.М. ПРИМАШЕВ	
Некоторые аспекты перевода технических терминов и норм сферы гражданской авиации	118
М.А. АЙЫМБЕТОВ	
Контекстное использование законодательных терминов	124
Ж.М. ТУРАРОВА	
Стилистические вопросы Гражданского кодекса	127
Зарубежный опыт	131
З.С. БАЙНИЯЗОВА (г. Саратов)	
Правовая система как юридический параметр формирования и развития гражданского общества в России	131
Б.Б. СУДАВИЧЮС (г. Вильнюс)	
Система надзора за финансовым рынком в Литовской Республике	135
Е.Б. ВАЙТЕКЕНЕ (г. Вильнюс)	
Constitutional grounds of legal regulation of citizenship in the Republic of Lithuania (Конституционные основы правового регулирования гражданства в Литовской Республике).....	141
А.В. СКРЫПНИКОВ (г. Москва), А.П. ДОЛГОВ (г. Пенза), К.А. ДОЛГОВ (г. Москва)	
Образовательные инициативы современной России	148
О.В. МУЗА (г. Киев)	
Формирование доктрины административного процесса в Украине	158
И.А. ГУМЕНЮК (г. Киев)	
Содержание понятия «социальные обязательства государства» в украинской юридической науке.....	164
С.А. БОГОЛЮБОВ (г. Москва)	
Эколого-правовые приоритеты Казахстана, России и Беларуси	168

Б.Б. САМАРХОДЖАЕВ, М.А. АХАДОВА (г.Ташкент)	
Понятие инвестиционных правоотношений и инвестиционной деятельности	176
О.О. ЖУРАВЛЕВА (г. Москва)	
Проблемы налогово-правового стимулирования негосударственного пенсионного обеспечения в Российской Федерации	182
А.В. ШМОНИН, О.И. СЕМЫКИНА (г. Москва)	
К вопросу о состоянии борьбы с преступлениями экономической направленности в России	187
В.Л. КУДРЯВЦЕВ (г. Москва)	
Объективная сторона преступления, предусмотренного ч.1 ст. 205 УК РФ «Террористический акт»: некоторые вопросы теории и практики	193
О.В. МАКАРОВА (г. Москва)	
О реализации международных стандартов отправления правосудия в уголовном судопроизводстве России.....	202
С.В. ПРИЛУЦКИЙ (г. Киев)	
Прямое участие народа при осуществлении правосудия: проблемы законодательного регулирования в Украине	211
Э.Л. СИДОРЕНКО (г. Москва)	
К вопросу о понятии и признаках потерпевшего в уголовном праве	218
Э. БЕСЕЛИЯ (г. Кутаиси)	
Концептуальные подходы по предотвращению пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания в Грузии	224
М.Н. КОПЫЛОВ (г. Москва), НГУЕН КУАНГ ТЬЕН (Вьетнам)	
Универсальное и региональное в международном праве об экологически устойчивых городах (на примере АСЕАН).....	234
Л.Э. КАМЕНКОВА (г. Минск)	
Международный центр по урегулированию споров при Экономическом Суде Содружества Независимых Государств: преимущества для хозяйствующих субъектов	242
И.М. АЛИЕВ (г. Баку)	
Сопоставление религиозности и государства в современном Азербайджане	247
Правоприменительная практика.....	251
К.А. АРАЛБЕКОВА «Плати алименты, ради детей!».....	251
Трибуна молодого ученого.....	253
Б.Н. КАРИПОВ	
Формирование и развитие либеральной идеологической парадигмы в XVIII - XIX веках.....	253
А.Д. НАУРЫЗБАЕВ	
Понятие «имущество», «имущественные права» и их соотношение с категориями «собственность» и «право собственности»	257
Г.Т. КАНАПЬЯНОВА	
Система гражданско-правовых способов защиты имущественных прав государства	265
Т.М. АЙТАНОВ	
Развитие института медиации в условиях социальной модернизации Казахстана	269
Г.Х. ЮСУПОВА	
О нормативной судебной практике Верховного Суда Республики Казахстан	274
А.Т. КОНЫСБЕКОВА	
Актуальные вопросы в проблеме противодействия торговле людьми	278
Д.Ж. СМАГУЛОВА	
Международно-правовое сотрудничество государств в сфере уголовного судопроизводства.....	283
Н. ЕЛАМАНОВ	
Взаимосвязь понятий «экстремизм» и «терроризм».....	288
С. С. УМАРОВ	
О некоторых вопросах применения нормативных постановлений Верховного Суда.....	293

А.С. СЕЙЛХАНОВА	
Совершенствование мер предупреждения в борьбе с торговлей людьми в Республике Казахстан	298
Б.С. КУЗЕМБАЕВА	
Транснациональная организованная преступность и ее признаки в Республике Казахстан	302
А.М. КЕНЖАЛИЕВА	
Понятие следственных ошибок в уголовном процессе	307
М.Ж. МЕЛДЕБАЙ	
Обеспечение безопасности личности, чести и достоинства осужденных	312
Е.К. КУРМАНОВ	
Предупреждение преступности.....	315
Т.Ж. СЫЗДЫҚОВ	
Меры противодействия латентизации преступности	319
У.Б. БАЙМАХАНОВ	
Информационная безопасность как средство противодействия киберпреступности.....	323
А.А. МУХАМАДИЕВ	
Квалифицирующие признаки субъективной стороны убийства в уголовном праве.....	326
Е.М. КУЛЬБАЕВ	
Уголовные правовые аспекты незаконного изготовления, переработки, приобретения, хранения, перевозки, пересылки, либо сбыта наркотических средств или психотропных веществ.....	330
О.Ж. ЖУКЕНОВ	
Оценка концепции проекта Предпринимательского кодекса Республики Казахстан	335
К. УМИРЗАХОВА	
Сравнительная характеристика национального и международного корпоративного права	338
Критика и библиография	342
РУМЕН СТЕФАНОВ	
Рецензия на книгу В. Катранджиева «Внешняя политика Европейского Союза». - Болгария. София: Военное издательство, 2011	342
Информационные сообщения	346
Информационное сообщение о круглом столе 12 февраля 2013 г.	347
Информационное сообщение о Всероссийской научно-практической конференции 13 февраля 2013 г. в г. Казань (Российская Федерация)	349
Информационное сообщение о международной научно-практической конференции «Новое уголовное законодательство Республики Казахстан: проблемы, тенденции и пути совершенствования» 20 марта 2013 г. в г. Астане	351
Информационное сообщение о круглом столе 29 марта 2013 г.	353
Информационное сообщение о круглом столе «Некоторые вопросы обеспечения аутентичности текстов правовых норм на русском и казахском языках» 5 апреля 2013 г. в г. Астане	356
Мудрые мысли	358
Юбилей	359
К 90-летию д.ю.н., проф. Кима В.А.	359
Институту законодательства Республики Казахстан – 20 лет	362

*Умирзахова Керемет,
«Астана» университетінің магистранты*

ҰЛТТЫҚ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КОРПОРАТИВТІК ҚҰҚЫҚТЫҢ САЛЫСТЫРМАЛЫ СИПАТТАМАСЫ

Бұл мақалада «корпорацияның» англосаксондық және континентальді құқықтық жүйелердегі түсінігін, англосаксондық және континентальді құқықтық жүйелерге кіретін мемлекеттердегі корпорациялардың құқықтық қабілеттілігін, континентальді Еуропадағы корпорацияларға қандай ерекшеліктері тән екендігін, ТМД мемлекеттерінде корпорациялар жүйесі қалайша бейнеленетіндігін және олар арасындағы айырымашылықтары мен ұқсастықтарына позитивті анализ жасау сияқты бірқатар өзекті мәселелер тобын ашып қарастыруға тырыстық.

Англосаксондық немесе басқа сөзбен айтқандағы жалпы құқық жүйедегі корпорация термині кең мағынада қолданылады. Әдетте бұл дифиниция ұйымды азаматтық айналымға өз атынан қатыса алатын, біртекті бірлестік ретінде көрсеткісі келген кездерде қолданылады.

Мысалы АҚШ-да барлық корпорациялар бұқаралық (public), жартылай бұқаралық (quasi-public), кәсіпкерлік (business) және кәсіпкелік емес (non-profit) болып төрт түрге бөлініп айқындалған [1, 17 б.]. Америка ғалымдары Д. Речман, М. Мескон, К. Боуви және Д. Тилл бұл жіктеуге басқаша терминдер қолдану керектігін пайымдаған. Демек, олардың пікірі бойынша корпорациялар келесі жіктеу бойынша белгіленеді: 1) мемлекеттік корпорациялар (республикалық, федеральді үкіметтің бастамасымен немесе кейбір штаттардың арнайы мәселелерін шешу үшін құрылған корпорациялар); 2) квазимемлекеттік корпорациялар (қоғамға қажетті негізгі қызметтерді жүзеге асыратын монополиядағы коммерциялық ұйымдар); 3) коммерциялық және коммерциялық емес болып бөлінетін жеке корпорациялар [2, 82 б.].

Бұқаралық корпорацияларға мемлекеттік органдар жатқызылады (қалалық, облыстық, аймақаралық). Олар өздеріне мемлекетпен берілген уәкілеттігі шегінде белгілі бір аумақ

шеңберінде басқару қызметін жүзеге асыратын мемлекеттік органдардың құрылымдық бөлімшелері болып табылады. Ұлттық заңнамада бұл құрылымдық топ мемлекеттік органдар деп аталып корпорациялардың қатарына жатқызылмайды.

Жартылай бұқаралық корпорациялар тобы болып халықтың жалпыға ортақ мүдделері үшін қызмет ететін ұйымдар танылады. Мысалыға халықты газбен, сумен, электр энергиясымен жабдықтайтын, ирригациялық суарумен, жылуды, темір жолда жолаушылар тасымалдауды қамтамасыз ететін және тағы сол сияқты қызметтерді атқаратын корпорацияларды айтуға болады. Аталмыш мағынадағы корпорация термині салық төлеушілердің қаражаттары арқасында халықтың ортақ мүдделерін қанағаттандыратын ұйымдық бірлестіктерге қолданылуы туралы айтып кеткен жөн. Жартылай бұқаралық корпорациялар қатарына мемлекеттік меншік нысанындағы, акциялары толықтай мемлекетке тиесілі ұйымдарды да жатқызуға мүмкіндік бар (қорғаныс, ғарыш кешендерін жүргізіп бақылайтын кәсіпкерлік) [3, 49 б.]. Түпкілікті қарастыратын болсақ, олардың құқықтық жағдайы корпорациялардың басқа түрлерімен ұқсас. Алайда, бірқатар себептер бойынша оларға айтарлықтай жеңілдіктер беріледі (салық төлеуден босатылуы, шарттан тыс міндеттемелер бойынша жауаптылықтан босатылуы және тағы басқа).

Қалған корпорациялардың барлықтары жеке, яғни мемлекеттің қатысуынсыз, азаматтардың өз бастаулары негізінде жеке мүдделерін жүзеге асыру үшін құрылған категорияларға жатқызылады.

Жеке корпорациялар келесі екі үлкен топқа бөлінеді: кәсіпкерлік және кәсіпкерлік емес.

Кәсіпкерлік емес (коммерциялық емес) корпорациялар болып діни ұйымдар, білім беру саласындағы корпорациялар (мектептер,

колледждер, университеттер және тағы сол сияқты), қайырылымдылық қорлары танылады. Олар құрылуы кезінде пайда табу мақсатын көздемейді, бірақ пайда тапқан жағдайда кәсіпкерлік емес корпорацияны құру кезінде ұстанған негізгі мақсатқа жету үшін жұмсайды.

Кәсіпкерлік (коммерциялық) корпорациялар пайда табу мақсатын көздеп құрылады. Олар экономикалық салмағы жағынан қарағанда басқа корпорациялардың түрлерінен басым. Мысалыға, АҚШ-ның Статистика жөніндегі бюросының мәліметтері бойынша 1984 жылы мемлекетте 3 млн.-ға жуық коммерциялық корпорациялар, немесе жалпы санынан 5%-ға дейін, яғни 13 млн. жеке кәсіпкерлер және 1 млн. серіктестіктерге қарағанда корпорациялардың табыстық үлесі 87%-ға тең болған [1, 17 б.]. Корпорациялардың бұл түрлері саяси үстемдігі жағынан да айтарлықтай мықты, олар саяси билікке өткемдігін жүргізіп, заңнамаға жанама түрде өздеріне ыңғайлы нормаларды енгіздіре алатын алыпты конгломераттар тобы. Сондай-ақ, коммерциялық корпорациялар құқықтық тұрғыдан қарағанда да қызықты: олардың қызметтерін құқықтық реттеу күрделі үрдістердің бірі және корпорациялардың басқа түрлерімен салыстырғандағы барынша ұйымдастырылған (орталықтандырылған реттеу корпоративтік реттеумен толықтырылады).

Кәсіпкерлік корпорациялар өз қызметтерін өндірістегі транспорт, сауда, коммуналдық қамтамасыз ету және шаруашылықтың басқа бірқатар салаларында, атап айтқанда: банктік, сақтандыру және тағы сол сияқты арнайы реттеуді талап ететін қызмет түрлерінде жүзеге асырады.

Осының барлығы корпорацияларды жіктеудің англосаксондық нұсқасы.

Кәсіпкерлік корпорациялардың түсіндірмесі жалпы құқықтық жүйеде де қызығушылықты танытады.

Егер мүліктік оқшаулығы бар кез-келген ұйымды алып зерделейтін болсақ, онда оларға тек қана акционерлік капитал негізіндегі құрылған және өз құқықтық жағдайы жағынан континентальді құқықты мемлекеттердегі акционерлік қоғамдарға ғана ұқсас ұйымдарды жатқызуға тиістіміз [4, 382-400 б.]. Серіктестіктер не Англияда, не АҚШ-да корпорациялар ретінде қарастырылмайды. Корпорациялар жалпы құқықтың дәстүрлі қағидаларына сәйкес тұлғалардың бірлестігі негізінде танылып заңды тұлғалар санатына жатқызылмайды.

Дегенмен, серіктестіктерге байласты теория

мен тәжірибе заңшығарушыға қарағанда өзгеше көзқарасты ұстанады. Американдықтарға толық және сенім серіктестіктерге оқшауланған мүлікті иелену, сондай-ақ өз атынан құқықты иеленіп міндеттемелері бойынша жауап беру құқығы серіктестіктерді заңды тұлғалар қатарына жатқызуға мүмкіншілік берді. Бұл пікірді сот тәжірибесі де қолдаған: егер серіктестердің бірі серіктестік атынан сот өндірісіне қатысқан жағдайда, сот шығарған шешім серіктестікке қолданылуға міндетті.

Англосаксондық құқықтық жүйеде серіктестіктерді біртіндеп заңды тұлғалар қатарына жатқызу тенденциясының дамуы байқалатындығын айтып кеткен дұрыс. Бүгінгі таңда серіктестіктер де-факто заңды тұлғалар болып табылса да, құқықтық жағдайлары толық көлемде қамтылмаған. Осының барлығы әртүрлі құқықтық жүйелердің конвергенциялану үрдісінің дамуымен сипатталады. Демек, англосаксондық құқықтық жүйеде корпорациялар акционерлік қоғамдар түрінде таралған. Бұл корпорациялар туралы тар мағынадағы түсінік. Континентальді жүйеде бәрі басқаша түрде көрсетілген.

Континентальді жүйеде корпорация түсінігі заңды тұлғалар түсінігімен бір мағынаны білдіреді [5, 13 б.].

Корпорация бұл-белгілі бір әлеуметтік пайдалы қызметті жүзеге асыратын, бірлескен капитал (ерікті салымдар) негізінде құрылған ұжымдық бірлестік, заңды тұлға ретінде танылған ұйым.

Кейбір авторлар англосаксондық жүйеде қолданылатын түсініктерді посткеңестік құқықтық ғылымға енгізуге тырысады. Осылайша, Г.В. Петров корпоративтік және акционерлік құқықты теңдестіреді.

Корпорацияны берілген анықтама бойынша талдап көрейік.

Біріншіден, корпорация жай ғана индивидттердің бірлестігі емес. Ол құрамына кіретін индивидттердің топтық мүддесі бойынша бүтін бірлестік ретінде сыртқы қатынастарда өз атынан қатысатын, белгіленген тәртіп бойынша құралған ұжымдық тұлғалар одағы, яғни ассоциация. Бірлестіктер, әлемнің пайда болуынан дамып, ортақ істер мен ортақ мүдделер бар жерде орын алатындығын айтып кеткен жөн. Алайда, бірлестіктердің барлық түрлері корпорацияларды құрамайды.

Екіншіден, корпорация - бұл адамдардың ғана емес, капиталдардың да бірлесуі (коммерциялық емес корпорациялардағы-салымдар). Корпорация қызметін ұйымдастыру үшін өз капи-

талдарын ұсынған тұлғалар шеңбері, сонымен қатар капиталдарының (салымдарының, пай мөлшерінің, акцияларының және тағы басқа) көлемі корпорация қызметін жүзеге асыру барысындағы кез-келген уақытта өзгертілуі мүмкін. Аталған капиталдардың категориялары корпорацияның қаржылық негізін құрайды.

Корпорацияның құрылтайшыларымен немесе қатысушыларымен ұсынылған капитал, оның баламалы нысанында, яғни анықталған шаруашылық-өндірістік кешені немесе белгілі бір мүлік түрінде болуы мүмкін. Соңғысы әдетте серіктестік нысанындағы ұсақ фирмаларды құру кезінде кеңінен кездеседі. Белгіленген мүлік нысанындағы капитал меншік ретінде барлық корпорацияға тиесілі. Корпорация қатысушылары құн ретінде салынған капиталдың иелері болып қала береді.

Үшіншіден, корпорация бұл-белгілі бір әлеуметтік тұрғыдан пайдалы қызметті жүзеге асыру үшін ұйымдастырылған адамдар бірлестігі. Бұған қандай қызмет түрлері жатқызылатындығы туралы заңнамада тікелей көрсетілмейді. Әдетте, қоғамға қауіпті, зияны бар, сондықтан тыйым салынған қызмет түрлері туралы ғана айтылады. Қалғандары «тыйым салынбағанның барлығы рұқсат етілген» қағидасы бойынша дамыған.

Корпорациялардың қызметі қоғамдық өмірдің әртүрлі салаларында жүргізілуі мүмкін. Мүліктік игіліктер пайда болуына үлесін салатын өндірістік салалар аса қызығушылықты білдіретіндігі де рас.

Корпорацияда біріктірілетін капитал әрдайым қызмет жасап, корпорацияның алдына қойылған мақсатына жету үшін жағдай жасауға міндетті. Капиталды онтайлы қолданып әлеуметтік маңызы бар әрекеттерді жасау оңай іс емес. Сондықтан, корпорация ішінде мамандырылған арнайы кешендердің құрылуы (цехтер, бөлімдер, қатысушылар) және басқару аппаратының реттеуі арқылы өзара байланыста болатыны ықтимал.

Төртіншіден, ұжымдық бірлік тек қана корпорация болып қалыптасқан жағдайда ғана заңды тұлға мәртебесін иеленеді. Оның мемлекеттік тіркеуден өту міндеттілігі осыған дәлел. Заңды тұлғаны мемлекеттік тіркеуден өткізу романо-германдық жүйеде тамырланған Қазақстан үшін ғана емес, континентальді Еуропадағы мемлекеттердің басым көпшілігі үшін міндетті ереже.

Континентальді құқықтық жүйеде корпорация түсінігі англосаксондық құқықтық

жүйедегі түсінікке қарағанда әлдеқайда кеңірек. Онда Англия мен АҚШ-ның құқығына сәйкес корпорация ретінде танылмайтын немесе мүлдем қарастырылмаған тұлғалардың бірлестігі қосылған (мысалыға серіктестіктер). Бірақ, басқа жағынан қарағанда кейбір жағдайларда тар мағынада түсіндірілуі мүмкін. Континентальді Еуропада заңды тұлға ретінде танылмайтын, демек, сәйкесінше корпорациялар бола алмайтын бұқаралыққа байланысты корпорациялар болуы мүмкін. Әңгіме басқару қызметімен айналысатын мемлекеттік органдар туралы айтылуда. Егер терминдерге көңіл аудармай, жалпы құқық жүйесіндегі бұқаралық корпорациялар мен континентальді құқықтағы мемлекеттік органдар арасында теңдік белгісін қоятын болсақ, онда корпорация түсінігі Англия және АҚШ-тағы құқыққа қарағандағы кеңірек екендігіне көзімізді жеткізуге болады. Оған акционерлік қоғамдардан басқа заңды тұлғалар қосылады: серіктестіктер (толық, коммандиттік, жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар), шаруашылық бірлестіктер (концерн, ассоциация, холдингтер), өндірістік және тұтынушылық кооперативтері.

Осылайша, континентальді құқықтық жүйедегі корпорациялардың құқықтық нысандары жалпы құқыққа қарағандағы әралуандылығымен ерекшеленеді. Ол бұлардың бірінші ерекшелігі.

Екіншісі континентальді Еуропаның экономикалық дамуының спецификасымен іспеттес. Ол мемлекеттік кәсіпорындардың (зауыттар, фабрикалар, шаруашылықтар) бар болуымен көрінісін табады. Корпорациялардың басты бір белгісі болып табылатын капиталдың бірігуі болмағандықтан, жалпылама талқылағанда оларды корпорациялар деп атамауға да болады. Бұл тұрғыдан, яғни де-факто англосаксондық жүйедегі мемлекеттерге қарағанда корпорациялардың мөлшері кем.

Меншікке негізделген мемлекеттік кәсіпорындар, мемлекет тарпынан кәсіпорындардың басқармасына шаруашылық жүргізу немесе оралымды басқару құқығына беріледі. Англия мен АҚШ-да бұндай ұйымдардың үлесті салмағы жоқтың қасы. Ұлттық нарықта олар қазіргі күнге дейін айтарлықтай басым. Бұндай кәсіпорындардың көбісі акционерлік қоғамдар мен шаруашылық серіктестіктер нысанында қызметін жүргізуде. Квазимемлекеттік сектордағы акционерлік қоғамдардың 50% үлесі мемлекеттің қолында. Іс жүзінде бұндай кәсіпорындар мемлекеттікі болып қала береді.

Бізбен салыстырғанда континентальді Еуропада олардың үлесі азырақ, дегенмен кездесетіні рас.

Пайдаланылған әдебиет тізімі

1. Сыродоева О.Н. Акционерное право США и России. - М., 1996.
2. Речман Д., Мескон М., Боуви К., Тилл Д. Современный бизнес. Т.1. - М., 1995.
3. Мозолин В.П. Корпорации, монополии и право в США. - М., 1999.
4. Модельный закон о предпринимательских корпорациях // США: Конституция и законодательные акты. - М., 1993.
5. Петров Г.В. Правовое регулирование корпоративных форм организации бизнеса // Дело и право. - 2004 г. - №4.

Осы мақалада қарастырылып отырған мәселелер азаматтық-құқықтық ғылымда өте өзекті болып табылады, сонымен бірге корпоративтік құқық мазмұнының негізгі жағдайларын зерттейді.

Түйін сөздер: корпоративтік құқық, корпорация, бірлестік, заңды тұлға, көпшілік-жекеше құқық, акционерлік құқық.

Вопросы, рассматриваемые в данной статье, являются актуальными в гражданско – правовой науке и изучают основные моменты содержания корпоративного права.

Ключевые слова: корпоративное право, корпорация, объединение, юридическое лицо, публично-частное право, акционерное право.

Questions considered in given article are actual in civil-legal science and study basic moments maintenance in corporate law.

Keywords: corporate law, corporation, association, public-private law, company law.

Керемет Умирзахова,

«Астана» университетінің магистранты

Ұлттық және халықаралық корпоративтік құқықтың салыстырмалы сипаттамасы

Умирзахова Керемет,

магистрантка университета «Астана»

Сравнительная характеристика национального и международного корпоративного права

Umirzakhova Keremet,

magistrant of Astana university

Comparative characteristic of national and international corporate law